

Moj slovenski ponos in moje slovensko aristokratstvo izhaja iz strašne resnice, da smo se kot narod, ki je šel skozi vse mučilnice zgodovine, vendar ohranili kot nekaj samosvojega in živega... Biti navdušen privrženec italijanskega, ruskega, francoskega, kitajskega ali katerega koli mogočnega ljudstva je čisto lahko. Biti Slovenec pa terja od človeka najvišje moralne kvalitete.

Vi v svoji viharnosti sploh zaslužili niste, kaj je slovenstvo. Ker vam je več spektakel tujih narodov in tujih navlak, ste domačo skrinjo dragotin kratko malo prezrli in naselili na blišče cenjenih supermarktov. V nič ste dali in še dajete moralne vzgane slovenstva in vse tisto, kar človek kot Slovenec, kot ud majhnega naroda lahko postane. Majhni narodi imajo svoj smisel in se za svoj obstoj nimajo bati, če so izjemno visoko kulturni. S tem, da je skoraj sleherni ud majhnega naroda osebnost in posebnost zase, se človeška vrednost takšnega naroda tolikanj dvigne, da kvaliteta nujno in nemadoma odlično zamenja kvantiteto. In če se izjemne vrednote v kulturi pravilno zvežejo s svetom, je problem majhnega naroda - rešen. In mogoče še veliko bolj srčno kakor pri velikih narodih, kjer je posameznik prepuščen naključju in samoti in izničenju svoje osebnosti. Zato velja drugačna higijena duha za ljudi, ki žive v majhnih občestvih, in predvsem docela drugačen odnos do kulture. In na vprašanje: kako je mogoče biti Slovenec - je odgovor razmeroma lahak. V veljavo mora stopiti zakon, ki ga je že pred davnimi časi zelo natančno ugotovil velik mislec: „Gre ze to, da mora biti v nekem narodu v prometu veliko duha in temeljite omike, če naj se talenti razvijajo naglo in radi.“

Jože Javoršek, Kako je mogoče

Naše naloge in naša politika

Ob 9. kulturnem večeru s temo „Naš-izseljenski tu in sedaj“

S MO politični izseljenci, ker smo odšli zdoma in ostali v tujini iz političnih razlogov. To dejstvo, da smo politični izseljenci in da kot taki bivamo in moramo živeti zunaj svoje rodne domovine, ustanavlja naš življenjski položaj, naš izseljenski tu in sedaj. V njem in iz njega nam je izpolniti svojo življenjsko in zgodovinsko nalogo. Katera je?

Odgovor na to vprašanje ni lahek in še manj že na dlani. Sicer radi govorimo o nekem svojem posebnem „poslanstvu“, katerega pa nismo nikdar jasno dojeli in opredelili. Je le nekak mit, bolj kot znanja predmet verovanja, morda nejasnega občutka, če ne celo le predsodka. In ni naš edini mit. Res so vsaki skupnosti in posebej še njeni politiki potrebni tudi miti, a še bolj jima je potrebno poznanje resničnosti. Z miti si le preradi lajšamo delo in nadomeščamo to, do česar bi se morali in mogli dokopati le z raziskavo svoje sedanje, izseljenske stvarnosti. Često si z miti celo zaslanjamo oči, da prave stvarnosti ne vidimo in se nam ni treba soočevati z njo. Raziskovalnemu naporu drugih pa zapiramo pot, ko mite dogmatiziramo in vsako samostojno in kritično misel označujemo kot krivoverje in izdajo.

A vendar bomo mogli svojo nalogo prav izpolniti le, če jo bomo najprej prav odkrili, spoznali. Kako moremo vedeti, kaj naj storimo, če ne poznamo položaja, v katerem smo se znašli. Znašli, ker ga nismo iskali; zato nam ni domač in je toliko nujneje, da ga vsestranski spoznamo in v vseh razsežnostih preučimo. Pred vsakim dejanjem, ki naj bo pravilno, mora iti resnična misel, spoznanje. Brez take misli moremo zabresti v zablode. Naravnost potiskajo pa nas vanje razni predsodki, nedomišljena, napačna, iz drugačnega izkustva prinesena, s čustvi preobremenjena in dogmatizirana mnenja in naziranja. Če našim dejanjem ne vlada um, smo podobni petelinu, ki so mu odsekali glavo: bega in se zaletava na slepo in zgolj odsevno na vse strani. Ljudje, zlasti še odrasli, moramo ravnati umno in smiselno, svoja dejanja moramo znati spočenjati v glavi.

Pred dejanjem mora iti misel. Pač utegne marsikdaj nastati napetost med teoretskim iskanjem in praktičnim delom, a ta napetost more biti plodna za oboje. Le nestvariteljske, samo rutinsko delujoče narave se misli boje, ker nočejo, da jim pokaže resnične probleme, katerim niso sposobne najti ustrezne rešitve. Pravi praktični kulturni delavec pa bo znal izkoristiti pomoč, ki jo more dobiti od teoretikov, od raziskovalcev stvarnosti in iz nje vznikajočih problemov. Zato le pogumno z mislijo grebimo v našo izseljensko stvarnost, raziskujmo svoj položaj, ne bojmo se vprašanj, ki nam jih proži! Le s tem bomo mogli priti do spoznanja, katera je v resnici naša življenjska zgodovinska naloga.

URAVNAVANJE neke skupnosti na to, da bo svoje naloge spoznala in jih dobro opravila, je predmet politike. Pesniki, filozofi in drugi „vidci“ odkrivajo zakone in smisle življenja v skupnosti, svarijo pred nevarnostmi in zablodami, budijo voljo do dela, to delo samo pa je zadeva politike. Zato ni mogoče govoriti o nalogah in „poslanstvu“ neke skupnosti, ne da bi govorili tudi o politiki. Toliko bolj, kadar gre za skupnost političnih izseljencev, kakršni smo mi.

V takih skupnostih je treba o politiki še več razmišljati in skrbeti, da najde prave struge in ostane v njih. Kajti politika je vedno v hudi skušnjavi, da prestopi bregove in poplavi vse življenje, žal prečesto le z blatom nizke politike. Visoka, dobra, čista politika se zna tej skušnjavi bolje upirati; prava politika zna ostati v pravih mejah, ne išče težav sebi in ne pripravlja jih drugim kulturnim dejavnostim. Težave zlasti nastanejo, kadar se lotevajo politike nepolitiki, politično amuzični ljudje. Ni nasproten politiki, kdor tedaj dviga glas in svari pred posledicami; nasprotno, pomaga ji, da najde zopet svojo strugo.

TEŽKO je dvomiti o tem, da mi smo politični izseljenci. Toda, mar iz tega že kar gotovo sledi, da je naša naloga predvsem politična, da bi se delo vsakogar od nas in delo vseh skupaj moralo podrediti politiki, da bi vse moralo biti zaznamovano s političnim predznakom?

- obrni -

Ali ni politika po svoji naravi nekaka sredstvena dejavnost, ki naj ustvarja pogoje, da more skupnost uresničiti druge, višje vrednote? Saj se trdi, da je politika skrb za skupno blaginjo, ta pa je v celotnosti pogojev, ki omogočajo vsej skupnosti, manjšim skupinam in posameznikom, čim popolnejši razmah in čim vrednejše življenje.

Če je to končni cilj politike, je ta cilj višji kot politika sama; ne sme se podrežati politiki, marveč politika njemu. Tada pa politika ne more biti ne prva in še manj izključna naloga kake skupnosti.

Ko skušamo odkriti naloge ali „poslanstvo“ neke skupnosti, pridemo do sklepa, da je to isto, kot je poslanstvo človeka in človeštva sploh: čim polnejši razmah in čim vrednejše, človeka dostojnejše življenje. Politika mora temu poslanstvu služiti. Ni pa mu edina služba: tudi s skrbjo za duše in z npravnim izpopolnjevanjem, z umetniškim ustvarjanjem, znanstvenim raziskovanjem in filozofskim iskanjem, celo z gospodarskim osamosvajanjem in tehnološkim napredkom si prizadevamo za višjo polnost in vrednost življenja. Vse te dejavnosti naj tedaj služijo prvemu in glavnemu cilju tudi politične emigracije, ne njeni politiki.

To pa nikakor ne pomeni, da bi mogli ali hoteli politiko izločiti iz življenja skupnosti. Politika kot graditev skupnosti, kot ustvarjanje pogojev za njeno čim polnejše življenje in kot urejanje njenega razmerja do ostalega sveta, je vsaki skupnosti potrebna. A ne politika, ki hoče vladati vsemu in odločati o vsem. Še manj tista, ki jo je pred že skoraj stoletjem tako dobro označil Janez Ev. Krek: „Naši nekartniki vihajo radi rokave in kriče: „Kje je kaj, da potol-

čemo?“, a žalostna apodosis tega stavka se glasi: da potem sami stopimo višje.“ (Izbr. sp., I, 73.) Taka ne, a tista prava in zdrava politika, ki je častna in nesebična služba celoti, je vsaki skupnosti potrebna. Tudi nam je je treba in celo več. A ostane naj v svojih mejah in pri svojih poslih, prepušča naj jih zares sposobnim in opravi čim boljše! Naj se izkazuje v tem, kar je cesarjevo, spoštuje pa, kar je božje! Prehuda politizacija vsega življenja in dela v skupnosti te ne gradi in ne bogati, temveč ojačevalja, siromaši in razbija. Koliko zla je brezglava politika – zlasti nepolitikov – povzročila tudi med nami! Kaj ko bi že menjala smer!

Izseljenska skupnost je že tako dovolj udarjena z izseljenstvom, z iztrganostjo iz domovine, z nezakoreninjenostjo v novem svetu, z raznih vrst omejitvami in težavami. Pustimo ji doseči vsaj tisto polnost življenja, ki je v danih razmerah dosegljiva! To bo mogla, če ne bo trčila toliko sil v praznem politikarjenju in medsebojnem spodrivanju; če se bomo vsi trudili in bo vsakdo na svojem področju svobodno in odgovorno opravil svoje; če bomo drug drugega pri tem podpirali, ne si metali polen pod noge; če se bomo še zlasti posvetili naporu, da resnične potrebe skupnosti in možnosti zadostitve čim pravilneje spoznamo in jim tako čim prikladneje ustrezemo: vse to pa bomo zmogli le, če bomo hoteli in znali v skupnosti upostaviti resnično odprt in iskren dialog, v katerem bomo vsi iskali le pravo in dobro vseh in vsakogar, ne lastnih koristi, tešenja bolesto razvnetih ambicij, veličanja samih sebe ter jemanja časti in dobrega imena drugim. In če bomo v kritiki, ki je potrebna, vselej pošten.

v i n k o b r u m e n

9. kulturni večer

sobota 17. oktobra 1970 ob osmih
v gornji dvorani slovenske hiše

filozofski odsek

dr. vinko brumen

naš izseljenski tu in sedaj

po predavanju –
razgovor o predmetu

editorial

UN acontecimiento estético de primer orden –cuya realización suma un título muy alto a los merecimientos de la capital argentina como centro de gran categoría en el dominio de las artes– entraña, asimismo, una lección sobre determinadas circunstancias del pasado inmediato.

Se trata de la muestra que en el Museo Nacional de Bellas Artes ilustra sobre la tarea desarrollada por muy nombrada Escuela de la Bauhaus, creada en Alemania en 1919.

Fundada por Walter Gropius, se incorporaron a ella figuras de la significación de Kandinsky, Klee, Moholy-Nagy, Feininger, Oskar Schlemmer.

La ocasión es adecuada para valorar la perenidad de las conquistas del espíritu cuando ellas se hallan animadas por la filosofía de la libertad y por el respeto hacia la dignidad de la persona. Lo ganado en una efímera victoria de la violencia no cuenta con fuerza interior ética bastante para prevalecer. Se derrumba y arrastra tras ella la fábrica artificial, aunque aparatosa, que la sostiene. Por el contrario, las creaciones jerarquizadas por el hombre como criatura pensante y sensible sobrellevan los obstáculos. De ahí que sus derrotas sean siempre transitorias.

El prestigio de la nación alemana, recobrado con su ubicación decidida, clara y categórica en el campo de la libertad, nos alecciona en estas épocas sobre el resultado de la irracionalidad, del prejuicio, del fanatismo, de la discriminación étnica. Estos factores, deletéreos por su naturaleza profundamente nihilista, empujan a las naciones a posiciones falsas y antihumanas, por fortuna en relativa-

la lección de la bauhaus

mente breves lapsos de predominio; los sentimientos y normas contrarios a la intolerancia, en opuesta y benéfica influencia, promueven la cooperación, la relación fraterna, la confluencia para dar al hombre conciencia real de su destino.

Cuando se observa que la grandeza real de un país se mide, en definitiva, por lo construido para sí y para todos, más que en lo derribado egoísta y absurdamente, es lógico concluir que el verdadero servicio a la propia patria se presta con el aliento a las formas de convivencia pacífica, instrumentos irremplazables si se quiere edificar un mundo realmente más justo. No en vano la historia, la lejana y la inmediata, suministra paradigmas elocuentes al respecto. Hitler clausuró la Bauhaus porque él y sus secuaces la calificaron de productora de un “arte degenerado”. Tal mentalidad, estrecha, ignara y arbitraria, aplicada a las cuestiones políticas, produjo el infierno de la segunda guerra mundial.

Buenos Aires es una de las pocas ciudades del mundo, donde de la muestra se exhibe. Las razones invocadas con relación a ese privilegio se apoyan en el calificado movimiento artístico de nuestra capital. Ello impone, empero, en estos tiempos de tormenta y confusión, y más allá de las implicancias puramente estéticas, comprender la hondura de la lección brindada por la tierra de Goethe, de Schiller, de Kant, de Heine, de Nolde y del propio Gropius.

“La Nación”, Buenos Aires, 5. IX. 1970

kačja zalega

K O NEKAJ dni po smrti velikega francoskega pisatelja, dramatika in političnega esejista premišljam, kdo je bil François Mauriac (1885) in ko skušam dobiti presечно literarno idejno podobo tega naprednega katoličana, se spomnim najprej na Ivana Cankarja. Vendar pa je podobnost daljna in splošna, kolikor sta Cankar in Mauriac jedka kritika svoje družbe. Mauriac je romantik in realist, ki popolnoma po svoje, v sredozemsko vročih in čutno konkretnih oblikah odkriva gnezdo človeškega pekla na zemlji. Je eden od tistih modernih pisateljev, ki z nasladi ali sveto jezo odkrivajo temne kote krščanskega mirovanja in gnitja. Piše: „Nič ne morem preprečiti, da bi greh ne bil bistvena prvina literarnega ustvarjanja; strasti sreča so kruh in vino, ki ju pisatelj uživa vsak dan.“ In v dnevniku: „Ta svet je poln slasti zločina in tudi slasti svetništva; literat ga vidi, tiplje, vonja.“ Mauriacova pisateljska pot je bila začeta z „Gobavca je poljubila“; značilen je tudi naslov enega začetnih del „Meso in kri“ (1918). Bistvena sestavina poznejše Mauriacove novelistike je francosko malomeščansko okolje; tukaj najde pisatelj človeka v krizi, človeka v grehu in – človeka v Bogu. Leta 1930 piše: „Zajeti človeka v njegovih nasprotjih in vrtincih... Bistveno se dokopati do človeške resnice.“

Beremo o borbenosti pisatelja, ki se je med drugo svetovno vojno boril v vrstah rezistence, a je že drugi dan po osvoboditvi začel napadati svoje nasprotnike, predvsem komuniste. Ampak Mauriac je bil eden tistih naprednih katoličanov, ki so iskali poti v odprtost in stik z nasprotnimi idejnimi bregovi. Proust je dejal o njem: „Goreč španski menih!“, a Mauriac je bil več – intelektualca, ki se je v zgodnjih tridesetih let odprl v dialog z nasprotniki političnih in filozofskih stališč. Znano je, da je z eksistencialistom Camusom in levičarjem, kot je politik Mendes-France, ustanovil tednik L'Express. Katoliški polemik, modernist in pozni romantik je bil prepričan, da je – v svobodi – mogoče iskati resnico vzporedno, po različnih poteh in z različnimi človeškimi ter idejnimi prijemami. Prav tako je v politiki zagovarjal de Gaulleove demokratične poteze in predajo kolonij; pri tem je zašel v protislovje s svojimi meščanskimi nacionalnimi nazori. Jacques Soustelle, desničarski politik, pravi, da je François Mauriac ena največjih figur derotizma.

Verjetno je najboljšo podobo samega sebe podal Mauriac v svojih romanih. Tu je ustvaril preko različnih pozitivno-negativnih, večinoma ženskih junakov, podobo „širšega“ človeka, ki se nenehno odpira grehu, pa ga ne izvrši do konca; igra se s pogubnimi strastmi in se prepušča silnim skušnjavam, pa se ne izgubi dokončno. In tega ne počenja iz bolesterne perversnosti, ampak ker trpi in čuti v sebi odpor do farizejskega in lažno svetega; ker čuti nujno potrebo po globljem očiščenju in osvobođenju. Mauriac je katoliški psiholog, ki svoje osebe preskuša, ali so zgolj meso in kri, ali tudi duh.

Nek francoski general iz prve svetovne vojne je pribil: „To je pisatelj, čigar bolesterna dela nimajo vstopa v mojo hišo, ne v hiše mojih otrok!“ Pa je bil vendar François Mauriac leta 1933 sprejet v Akademijo; leta 1952 pa je prejel Nobelovo nagrado za literaturo. Da, s posebnim užitek se ustavlja v tistih predelih zavesti in podzavesti, kjer se greh spočenja, kjer se začne njegove eksistencne dimenzije. Tereza Desqueyroux ne sovraži svojega moža, čeprav se na dnu svoje zagrenjenosti zaveda, da je bila poroka z njim popoln absurd; ampak iz bolesterne ugodja in gnusa dopusti, da si Bernard naliže dvojno, trojno mero strupenega zdravila. Tereza je svojega moža zastupila; a v resnici je ni mogoče obsoditi. Pisatelj-moralist se vprašuje, kdaj se spočne greh, kdaj dejansko pristopimo k zločinu, kjer začenjamo biti krivi? Tereza, vozec strasti, ki kot kače ovijajo ubogo telo, je ena najbolj patetičnih podob Mauriacovega sveta. Bernard se je rešil smrtnega učinkar strupa in ona mora zapustiti njegov dom. Uničena in zapuščena se znajde pred smrtjo z istim notranjim ognjem, kot pred prvim padcem: „Tu je tvoja dekla – kot si želel: izčrpana v neskončnem boju s samo seboj.“ (Tereza Desqueyroux, 1927). Mauriacov svet – jasen, a zaprt katoliški provincialni svet; pisatelj se v njem razrašča in iz njega dobiva svoje zgodbe. Živo čuti pokrajino, npr.: „Stopil sem na teraso. Nad vinogradi so se medlo črtala vitka sadna drevesa. Grički so z rameni privzdigovali in trgali meglo. Iz nje se je izvil zvonik, za njim je prikukala še cerkva, kakor da bi bila živa... Ta zemlja in to nebo sta za vedno moja – navzoča sta v vsaki moji knjigi.“ To

je morda svet pohlepa, farizejstva in zločina, a v njem je vedno kdo, ki čaka nekoga, ki išče nekoga, ki zanika nekoga – in ta nekdo je Bog. Duše v tem svetu diše kot meso, imajo telesne oblike, človeške strasti. Erotika in čutnost sta odgrnjeni; pisatelj ju oblikuje drzno, prilivajoč olja religioznosti. Eno najglobljih del Mauriacove tematike iz tega gnezda je ustvarjeno z romanom „Ognjena reka“ (1922). Gisèle de Plailly je doživela v hotelu pod Pirineji svojo avanturo. Ko se je na sprehodu mimo znamenja sklonila in pokrižala, jo je videl Danijel, ki ni imel v sebi iskre pobožnosti – a mu je ugajala prav zaradi pobožnosti, srkal jo je vase kot močan vonj španskega jasmína in potem ni mogel več prenesti njene tihote. „Dneve in dneve sva si želela biti telo drugega; bila sva prepričana, da si je telo mogoče osvojiti. Prilivala sva ogenj in se opekla – do krvi...“ Gisèle se po tem vrne domov na deželo, kjer je oče vrtnaril, redil kokoši; Danijel odide v Pariz. Pa ne more vzdržati – vrne se in jo najde v cerkvi, pri obhajilu, „na kolenih, napeto, ustvarjajoč si z rokami na obrazu tisto vnemo, v kateri vidi vernik svojega Odršenika“. Takrat izbruhne: „Ne sme, ne sme me videti!“ Ihteč se umika iz cerkve, mimo kripilnika, kjer mehanično pomoči roko v blagoslovljeno vodo, in ven... „Ognjena reka“ ni najboljša Mauriacova dela, a je značilna za poznanje pisateljeve ustvarjalne vznemirjenosti – igranje z dušami in telesi. Odgovor „Ognjeni reki“ je roman „Zlo“ (1924), kjer je postavljen mladoletnik pred zrelo žensko.

V galeriji Mauriacovih ženskih podob ni mogoče mimo romana „Genitrix“ (1923). Delo – eden od znanih Mauriacovih „monstrumov“ – prikazuje zgodbe matere, ki ne pusti svojega sina tuji ženski. „Ne bo ga imela, ne bo mi ga vzela!“ Mati je svoje življenje posvetila sinu – zdaj zahteva njegovo zase. In Fernand, slabotnej in strahopetnej, pusti svojo ženo Matildo, da pri porodu umre, on pa odide z materjo, ki ga zmagovalno odpelje – zase. Šele ko Mme. Cazenave umre, spozna Fernand vso prekleto moč materine tiranije – premagan in osamel začuti v sebi duha nje, ki je bila v življenju mogočna, a ga še mrtvega ne izpusti.

Višek mauriacovskega moralistično leposlovnega dela je dosežen z romanom „Kačja zalega“ (1932). Od tu naprej se je Mauriac dosti spuščal v svojsko esejistiko in polemiko. Znana poznejša dela so „Konec noči“ (1935), „Morske poti“ (1939) in „Farizejka“ (1941). V svojem zadnjem romanu „Galigai“ (1952) ponavlja pravzaprav to, kar je bilo nakazano že v „Kačji zalegi“.

„Kačja zalega“ je satira na buržujsko družinsko življenje; skrajnostna podoba katoliške družine, kot jo vidi njen glavni član ateist. Spomini in dnevnik nekoga, ki je živel v lastni družini sredi tujega sveta. Pisatelj ga predstavi: „Svojce je črtil, sovraštvo in skopost sta mu razjedla srce...“ Slovit pravnik pa obtožuje postumno: „Proti tebi sem ubral drugačne strune. Nič več nisem napadal tvojih nazorov, kaj še; pač pa sem ob vsaki najmanjši priložnosti strastno dokazoval, da si v nasprotju s svojo vero. Uboga moja Iza, priznaj, da sem imel lahak posel, kakor si sicer dobra kristjanka. Pozabila si bila, če si sploh kdaj vedela, da so dela usmiljenja isto kot ljubezen...“ „Kačja zalega“ je čustvena zgodba očeta, ki ga kljub njegovi odtujenosti otroci ljubijo. „Malčki so bili z menoj prijazni, a oprezn...“ Je pa tudi kritika krščanske družbe. Človek, ki je v središču tega družinskega življenja, se ima za nekakega „svetnika“ – v svojem farizejskem ateizmu in modernosti. Vprašuje se: „Kako sem le prišel tako daleč jaz, ki vendar nisem tako nečloveški?“

Mauriac je raziskovalec človekove samote in samota – pekla, ki že na tem svetu najbolj žge – je najhujša, kadar se pojavi v družini. Družina – podoba krščanske družbe... „Daljnim sorodnikom že moreš s poti, druga pa je z otroki in z ženo. Složnih družin res da ne manjka, toda če pomislimo na vse mnogoštevilne zakone, ki v njih dve razdraženi bitji ob isti mizi, ob istem umivalniku, pod isto odejo drug drugemu presedata...“ Nekoč je André Gide vzkliknil: „Družina – sovražim jo!“

Mauriac je razvil svojsko „znanost človeka“ in korenine njegovega moralizma segajo delu reči – v ozadju njegovega dela stoji beseda „očitek“ – de ja kristjan dvajsetega stoletja nehal biti član družine, kjer se razume in kjer se ve, kaj se hoče?

da ne pozabimo

OD MAJA lani je v naši javnosti mnogo slišati o klerikalizmu kot o družbeni nevarnosti. Pobuda za takšne ideje prihaja v glavnem od članov Zveze komunistov.

Od začetka je bilo vse v najlepšem redu. Kritizirali so posamezne pojave klerikalizma, včasih celo konkretno. Potem ko pa je začelo primanjkovati materiala za kritiko in ocene klerikalizma, pa so se začeli pojavljati splošni glasovi, ki so ocenjevali za klerikalizem vse, kar je v zvezi z vero in „civilnim“ življenjem.

Na božič lani je Janez Švajner na konferenci ZK MVZ menil, „da se bo morala ZK odločneje kot doslej zoperstaviti političnemu vplivanju Cerkve na del mariborskih študentov“. Ob isti priložnosti je Rudi Lešnik opozoril, da bo treba posebno pozornost posvetiti študentom, ki zavestno izražajo idealistične koncepcije.

V letošnji 9. številki študentskega lista Katedra se Dušan Zbašnik zavzema za „totalizirano“ šolo – v kateri bi bilo odpravljeno zlo, ki mu pravimo brezidejnost pouka. Pri branju njegovega zelo razburljivega članka „Omišljanje poslanstva“ mi sicer ni bilo čisto jasno, kaj naj bi poleg življenjskih potrebnih predmetov učenci v šoli dobili. Nekaj časa se zavzema za šolo, kjer se bo vzgajalo samo v socialističnem duhu, nekaj časa za ploden nazorski dialog v šoli, ki naj bi opredeljeval mladino za materialističen svetovni nazor.

Pri vseh omenjenih primerih me ne moti to, da to sovпада s kampanjo v vrstah članov ZK proti klerikalizmu, temveč nekonkretnost. Iz omenjenih misli veje vtis, da gre za dogmatično (ali pa tudi ne) prepričanje, da je vera posameznika nujno vezana na njegove klerikalistične težnje. Da pa kdo javno izraža idealistične misli – to je že vredno pozornosti in opreza. (Idealistične koncepcije so po mene-

dialog ali monolog

nju dobršnega dela članov ZK verske koncepcije, vera v Boga).

Nekatere zgoraj omenjene posameznike osebno poznam in se z njimi od časa do časa tudi pogovarjam. Nihče mi še nikoli ni rekel ničesar, kar bi bilo podobno njihovim izjavam na sestankih ali za časopisje. Nikjer ni moč zaslutiti niti najmanjše pripravljenosti na dialog. Iz vrst vodilnih v ZK se slišijo dosti ugodnejši glasovi (S. Kavčič), kot pa iz vrst mladih komunistov. Bilo bi mi nekako razumljivo, če bi se mladi verni ljudje ne razumeli s starimi komunisti (tu mislim na komuniste po prepričanju in ne po članstvu), ne morem pa razumeti, da so naši kolegi istih let tako zaprti za dialog. Živimo skupaj v istih študentskih domovih, hodimo v iste šole, hranimo se v istih menzah, pa se nas izogiba. Pri idejnih problemih poznaajo z nami le monolog.

Predpostavljam, da ravno ta zaprtost za dialog, nekonkretnost, diskusije za zaprtimi vrati ustvarjajo oviro za dialog. Če skupina mladih, kjer so slučajno (pa tudi ne) vsi verni, igra nogomet, je to že škodljivo. Če pa mladi z materialističnim prepričanjem nočejo s kolegi drugačnega mišljenja pogovora o spornih vprašanjih, je pa to „partijnost“ in je vse v redu. Čas bi bil, da se mladi ljudje z materialističnim prepričanjem odprejo za dialog z drugače mislečimi. Ni treba, da dialog začno, povsem zadostuje, da so za dialog odprti.

Mi mladi, ki si sedaj nekako stojimo drug drugemu nasproti, bomo s časom ostareli. Takrat bomo prav gotovo še manj pripravljeni na medsebojen dialog, živeli pa bomo drug ob drugem: v isti tovarni, v istem bloku. Bilo bi obojim v korist, če bi nemudoma začeli z dialogom; kjer koli. V kavarni, v čakalnici – kjer koli.

Družina, Ljubljana, 21. junija 1970, str. 15.

dogajanja

cankar na platnu

Vojko Duletič snema igrani film „Na klancu“, po romanu Ivana Cankarja. Izpod peresa Miha Bruna je ljubljansko Delo 18. julija letos prineslo zanimivo polkrižično poročilo o ekranizaciji slovenskega klasika. Nekatere piščeve ugotovitve ponatiskujemo v informacijo slovenskim bralcem v velikem svetu.

„Nenadoma me je stisnilo v grlu in prvič v življenju sem zelo očitno spoznal, da ne maram Ivana Cankarja, a da se tega nisem nikomur drznil zaupati... Jaz se ga bojim in ga v strahu spoštujem. Maram ga pa ne: jetniški je, siv, dolgočasen, prežalosten, prepijan, prenesrečen in preveč srednjeevropski...“

Točno to se je zapisalo Jožetu Javoršku v Temperaturnih listih, ko so mu misli ubežale od super party francoskega dramatika Marcela Acharda k našemu vrlemu Cankarju. In kaj potem? Nič posebnega, niti izjemnega pa pretresljivega: samo to, da je pred kratkim slovenski filmski režiser Vojko Duletič jel snemati Cankarjev roman Na klancu.

To bi pravzaprav (seve, če bi Slovenci kaj dali nase, na svojo nacionalnost, na svojega genija) moral biti dogodek ena A. Pa ni. Ampak ne zategadelj, ker bi jemali Cankarja v takšni temačnosti in sivini kot Javoršek, ne, temveč zato, ker bi ta dogodek lahko postal instrument narodnostnega samoutemeljevanja, kot bi dejal Andrej Inkret.

Vendar se zdi, da to ekranizacija Cankarjevega romana Na klancu le ne bo. Prej bo to zadeva izpričevanja režiserjeve volje do moči in njegova asketska samoodrekljivost, ki naj pokaže smisel oziroma nesmisel njegovega trošenja moči.

Režiser Duletič zatrjuje, da Cankarja ne bo odel v nikakršen morasti pajčolan, marveč meni, da bo iz njegovega filma dihal Cankar optimist. Optimist je danes lahko vsakdo, zato je seveda tudi Duletič, ki se je lotil Cankarja. In prav je tako.

Nasploh se velja vprašati, zakaj realizacija romana Na klancu?

Duletič trdi, da je prav v tem tekstu našel tisto, kar je v vsem Cankarjevem literarnem opusu, seveda s pojasnilom, da je tekstu dodajal vse važnejše skušnje, ki jih je Cankar opisal v svojih poznejših, zrelih letih. In zato je Na klancu tudi nekaj Duletičev obračun s preteklostjo.

Ko sem režiserja vprašal po namenski, funkcionalnosti filma „Na klancu“, je dejal, da je prepričan v filmsko potrditev romana v letu 1970. Potrditev naj bi izpričala prezentnost in aktualnost Cankarjevega teksta, ki bo razumljiv gledalcu, pred katerega bo film nanizal vrsto vprašanj, predvsem pa razkritje zgodbe enega življenja v šestih poglavjih, ki jih povezuje podzavestni tok umirajoče Franke.

V filmu naj bi se po režiserjevih trditvah razreševal osnovni človekov spopad s strahom iz leta 1900 v sedanjiku, ki je v njem in okrog njega, ter beg v hrepenenja, ki dobe v določenem trenutku večjo vrednost kot realnost. Ta spopad se ne konča niti s smrtjo, temveč ostane spoznanje gledalcu, ki naj bi v tej nedokončani simfoniji razmišljal, ne da bi že bil vnaprej prisiljen na dokončnost. Skratka, odprtost vprašanj in klic po njihovi razrešitvi je osnovni motiv, pravi režiser.

Zanimiva je tudi režiserjeva manipulacija s Cankarjevim tekstom. Čeprav velja (in to je splošno znano), da je Cankar s svojim načinom pisanja tudi dober (filmski) scenarist, se velja vprašati, kako selekcionirati, pretresati njegove stavke, misli, maksime.

Vojko Duletič je to počel tako, da je dal primat filmski realizaciji, predvsem pa vizualni podobi, ki jo je ločil z barvnimi otenki. V sepiji, rjavi in sivi, se kaže vsakdanjost, v eastmancolorju pa se odražajo sanje in hrepenenja. Osnovni ritem dogodljivosti pa prihaja iz ritma srca.

S tem, da je poudarjena vizualna plat filma, ki bo nemara tehnično zelo težko izvedljiva, saj režiser pravi, da takšnih tehničnih postopkov sam doslej še ni videl na velikih platnih, pa je hkrati poudarjena želja po izločitvi besede iz filma. Iz česar sledi, da je nemara film en sam videz, ki deluje močno potencialno, če nima omejitve v tekstu. Ker pa je tekst, kakor trdi Duletič, čeprav hudo pretresen, še vedno takšen, da je čutili Cankarja, bi se nemara smelo reči: film „Na klancu“ bo lahko ostal idejni skelet, ki ga je Cankar napisal že pred sedmimi desetletji, kljub možni tehnični perfekciji. Prednost in vrednost idejnega skeleta, ki bo film „Na klancu“, pa bo v tem, da ga bomo videli v obliki in skušnji, kakršno je spoznal Duletič. In upamo, da bosta obe v redu.

slovenska gledališka tvornost v novi sezoni

SLOVENSKA GLEDALIŠČA v matični domovini in v zamejstvu stopajo v teh dneh v novo sezono. Zastavila so si obsežen, nekatera (ljubljska Opera, celjsko Gledališče) celo dvoletni repertoar; nekatera tudi prenovitev, dopolnitev in prezidavo gledališke hiše (Mestno ljubljansko). Pri vseh je opazna težnja, dati slovenski dramatik vidno prednost s posebnim poudarkom na novih izvirnih gledaliških stvaritvah, povečati zmogljivost gledališkega ansambla, prirediti čim več gledalcev, posebej študirajočo mladino.

DRAMA Slovenskega Narodnega Gledališča v Ljubljani, katere vodstvo je po Kermavnerjevem odstopu prevzel Janez Negro, je za uvod v novo sezono razpisala nov abonma in sklicala tiskovno konferenco, na kateri so ravnatelj Negro in režiserji spregovorili o kriterijih, ki so jih vodili pri oblikovanju repertoarja. Upriporitveni načrt je tale:

Na velikem odru zastopata slovensko dramatik Ivan Mrak s tragedijo „Mirabeau“, pa Vitomil Zupan s tragično komedijo „Aleksander praznih rok“. Med svetovno klasiko so se odločili za Aristofanovo komedijo „Ptiči“, Shakespearovo tragedijo „Macbeth“ in Racinovo tragedijo „Fedra“. Sodobno tujo dramatik predstavljajo A. Čehova „Tri sestre“, T. Wilderja „Snubačko“ in P. Ustinova komedija „Photo Finish“.

Na malem odru (Mala Drama) bodo uprizorili Strniševe „Žabe“, F. Marcusovo igró „Umor sestre George“, Zajčevega „Potohodca“, Vitracovo kritično farso „Viktor“ in J. Anouilhovo komedijo „Orkester“.

Drama bo tako v novi sezoni uprizorila štiri izvirna slovenska dela. Izbira je tekla nekako med dvanajstimi. Mnoga od teh bodo uprizorjena v prihodnjih sezonah kot Božičev „Jezdec na strehi“, Fr. Rudolfa „Celjski grof na žrebcu“, Sm. Rozmana „Zvonovi“, V. Tauferja „Prometej“. Jovanovičevi „Norci“ bodo uprizorjeni v Celju. Za uvod se postavlja pet režiserjev: Zarko Petan, France Jamnik, Janez Vrhunc, Mile Korun in Janez Povše.

Od gostovanj ima Drama letos v načrtu obisk v Teatro Stabile v Trstu, pa sodelovanje na Tednu slovenskih gledališč v Mariboru.

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO je ob razpisu novega abonmaja opozorilo na skrajšani repertoar za novo sezono zaradi prenovitve, preureditve in prezidave gledališke hiše (pred in med vojno Frančiškanska dvorana). Za jesen 1971 namerjajo mestni gledališčniki, kot so napovedali v povabilu za vpis k abonmaju, „v najožjem središču Ljubljane odpreti eno najlepših in najsodobnejših jugoslovanskih gledaliških hiš“. V letošnjem izvajalnem načrtu je zaradi predelav le šest premier:

Slovenske novitete so A. Hieng „Osvajalec“ (Baltasar), tragikomedija, v režiji D. Jovanoviča; B. Stih „Spomenik“, satirični hapening, v režiji I. Pretnarja; M. Štefanac „Večna lovišča“, komedija s sestavinami satiričnega kabareta v režiji M. Herzoga.

Od tujih del pa bodo uprizorili: J. Anouilh „Dragi Antoine ali zavožena ljubezen“, komedija v režiji J. Vrhunca; Labiche - Ž. Petan - E. Fritz „Gospod Evstahij iz Šiške“, satirična komedija-musical v režiji M. Herzoga; W. Douglas Home „Igra v štirih - kdo dobi?“, konverzacijska drama v režiji Ž. Petana.

DRAMA Slovenskega Narodnega Gledališča v Mariboru napoveduje ob objavi repertoarnega načrta, da bo „slovenska dramatika v izraziti prednosti...“, ker se gledališčniki zavedajo, „da brez slovenskega repertoarja ne more biti pravega slovenskega gledališkega izraza“. Ravnatelj mariborske Drame Branko Gombač je ob najavi nove sezone napovedal, da bodo poslej na obeh vzporednih mariborskih odrih - Mladinski oder in Mali oder - izvajali izključno slovenska dela.

Na Malem odru bosta letos na sporedu dve slovenski noviteti: Pavel Zidar „Jaz sem ti“ in Primož Kozak „Direktor“. Obe dramati sta slogovno eksperimentalni. Kozakova drama je poseg v sodobno problematiko slovenske družbe. K tema je treba pridejati še Slavka Gruma „Trudne zastopnike“, že drugo delo tega avtorja na mariborskem odru.

Poseben pomen imajo za mlado slovensko občinstvo na območju vse severovzhodne Slovenije predstave na mariborskem Mladem odru. Letošnji načrt obseže Gorinskovo „Rdečo kapico“, Trdinovo mladinsko igró „Peter in Pavel“ v

priredbi Jožeta Čara, pa Josipa Vandota „Kekčeve prigode“.

Novost letošnjega repertoarja mariborske Drame so recitali, namenjeni seznanjanju občinstva, posebej dijaštva in šolarjev z odlomki iz slovenskih in svetovnih klasikov. Naštudirali bodo Ivana Cankarja „Belo krizančemo“ v dramaturški priredbi Bruna Hartmana; pa recital „Ljubosumje“, ki ga bo iz del W. Shakespeara priredil pisatelj Jože Javoršek.

Na velikem odru je na sporedu sedem del. Pomembni sta dve slovenski noviteti: Miloš Mikeln „Stalinovi zdravniki“, nazvana sodobna politična drama; pa drama mladega avtorja Evalda Flisarja „Kostanjeva krona“. V najavi za obe slovenski deli stoji tale oznaka: „Medtem ko Mikeln s prefinjnim občutkom in skrbno analizo odkriva značaje sovjetskih revolucionarjev in njihove boje z vsemogočnim Stalinom, pa mladi Flisar dramsko upodablja docela nov ambient ciganskega življenja ter psihološke stike nastopajočih oseb“. Tretje slovensko delo, ki bo uprizorjeno na velikem odru, pa je iz slovenske dramske zakladnice: komedija Cvetka Golarja „Vdova Rošlinka“, ki je izbrana za uprizoritev „iz spoštovanja in pietete do slovenske ljudske igre, ki je v slovenskih gledaliških zapostavljena po krivici“.

Tujo dramatik pa bodo v Mariboru letos predstavljali: Georg Büchner „Dantonova smrt“, Euripid „Bakhantke“, Carlo Goldoni „Gospod Todor Brantonono“, pa Jean Anouilh „Ardéle ali Marjetica“.

Posebna zanimivost letos bodo gostovanja igralcev iz drugih slovenskih gledališč. Režirali pa bodo S. Jan, B. Gombač, Ž. Petan, J. Drozg, Fr. Križaj, D. Jovanovič, Z. Šedelbauer in A. Jan.

Gostovat pa se namerja mariborska Drama na češko, v Trst, Celovec, Ljubljano, Kostanjevico na Krki in v Celje.

OPERA Slovenskega Narodnega Gledališča v Mariboru je tudi pred novo sezono. V repertoarnem načrtu prevladujejo zvečinoma italijanske opere: Verdijev „Trubadur“, Donizettijeva „Lucija Lamermoor“, pa Puccinijeva „Dekle zlatega zapada“. Novo sezono začnejo z Gluckovo opero „Orfej in Evridika“. Od slovanskih avtorjev je na sporedu češki skladatelj Bohuslav Martinů z opero „Ženitev“. Med baleti je v pripravi Heroldova „Trmoglavka“. V ponovitvah bodo izvajali Smetanovo „Prodanu nevesto“, Rossinijeva „Seviljskega brivca“, Verdijevega „Rigoletta“. Glasbena šola v Mariboru bo z gojenci naštudirala s sodelovanjem z Opero Puccinijevo „La Boheme“.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE v Celju začneja jubilejno sezono. 20 let mineva, kar je poklicno gledališče. Slavlje se je začelo 25. septembra s premiero Župančičeve „Veronike Deseniške“, ki jo je že pred 45 leti v Celju uprizorilo Dramatično društvo. Jubilejno vzdušje bo dala tudi predstava Linhartove „Županove Micke“, ki jo je združba Jeretinovih igralcev uprizorila v Celju pred 120 leti in „s tem neminljivi spomenik slovenstva na Štajerskem postavila“, kot stoji na spominski plošči v celjskem gledališču. Sledila bo groteska avstrijskih avtorjev Riedla in Polgarja „Goethe“. Krst bosta doživeli slovenski gledališki noviteti: Ignac Kamenik „Galebi“, drama, ki posega v probleme današnjih samomorov v Sloveniji; pa Janez Žmavc „Sekire“, „musical za vojaški boben in doraščajočo mladino“, napisano po pripovedkah Franca Roša; slovenska noviteta bo tudi Dušana Jovanoviča drama „Norci“, v kateri avtor obravnava problem absurdnosti revolucionarne akcije. Od tujih avtorjev sta na sporedu Paul Claudel z dramo „Zamenjava“, pa G. Büchner s komedijo „Leonce in Lena“, ki bo letos prvič uprizorjena, v prevodu Jožeta Udoviča, čeprav je od njene nastanka poteklo že 150 let.

Režirali bodo Fr. Križaj, Miran Herzog, D. Jovanovič, M. Kragelj in Z. Šedelbauer.

V načrtu ima Celjsko gledališče za april prihodnjega leta tudi veliko gledališko prireditev „Slovenska dramatika 71“, nekakšen gledališki festival, na katerem bi se zvrstila vsa slovenska poklicna gledališča in občasne gledališke skupine s krstnimi uprizoritvami slovenskih del.

MLADINSKO GLEDALIŠČE stopa v jubilejno sezono: petnajst let življenja ima za seboj. Letos je na sporedu devet odskih del, od katerih so štiri igre domačih avtorjev, dve

veselejšo pesem, bratje

beethovnov festival v bonnu

LETOŠNJI glasbeni festival v Bonnu, na Nemškem, je 27. po številu. Prvi je bil 1845; častni gost je bila takrat angleška kraljica Viktorija. Letošnji je v celoti posvečen počastitvi 200-letnice rojstva Ludwiga van Beethovna, ki je luč sveta zagledal 17. decembra 1770 v Bonnu. Nemci ob gornjem Renu bi radi, da bi se Bonn prav zaradi Beethovna pridružil slovitim evropskim festivalom, kot so avstrijski v Salzburgu, bavarski v Bayreuthu in angleški v škotskem Edinburgu. Sredi Bonna je imenitni Mestni trg, namenjen prodaji sadja in zelenjadi. Arhitekti so to njegovo privlačno vlogo letos poudarili z duhovitim in prikupnimi estetskimi dosežki, posebej še, ker je prav nasproti trga Beethovnova rojstna hiša, trinadstropna rdeče barvana stavba z okroglimi okni: prenovitev hiše je magistrat v Bonnu veljala skromnih 150 tisoč mark... Skoraj 60 tisoč obiskovalcev pozdravi vsak mesec rojstni dom kralja evropske glasbe; po prstih stopajo v sobico z lesenim podom, kjer se je rodil Beethoven. Mojster je Bonn zapustil 1792 in šel na cesarski Dunaj, ki je bil posledj torišče njegovih stvaritev. Tam se je 1827 od sveta poslovil; na dunajskem pokopališču je njegov grob.

Letošnji festival obseže 32 koncertov in dvakratno uprizoritev edine Beethovnovne opere „Fidelio“, v dveh različnih zasedbah, z različnimi dirigenti in režiserji. Med najvišjimi dosežki jubilejnega festivala bo slavnostna izvedba Beethovnovne Missa solemnis v d-duru: mašo bodo izvajali 15. decembra, na predvečer rojstne obletnice, v katedrali v Münstru, ki je ena najstarejših stolnic v Nemčiji in v Evropi.

Magistrat v Bonnu je razpisal nagrado v višini 10 tisoč mark za najboljšo izvirno skladbo posebej namenjeno letošnjemu festivalu.

Dve leti je dirigent orkestra Beethoven-halle v Bonnu Volker Wangerheim pripravljal spored za festival. Sodelujejo muzikalne inštitucije in glasbeniki iz vsega sveta. Domači bonnski orkester nastopa z 2. in 8. simfonijo pod Wangerheimovo taktirko. Pianisti Claudio Arau, Christoph Eschenbach, Robert Casadesu in Hanh Richter-Haaser so solisti Beethovnovih klavirskih koncertov. Violinista Nathan Milstein in Konstantij Kulka izvajata mojstrov violinski

koncert. Dunajska Filharmonija se predstavlja s 6. in 7. simfonijo s Karlom Böhmom kot dirigentom, ki je z istim orkestrom pripravil tudi uverturo Leonora 2. Berlinska filharmonija bo Beethovna počastila z izvajanjem 9. simfonije s solisti Helen Donath, Oratio Domínguez, James King in Karl Ridgerbusch; dirigent je Herbert von Karajan. Amsterdamski Concertgebouw, ki ga vodi Eugen Jochum, nastopa s 4. in 5. simfonijo in s 3. Leonoro. Otto Klemperer pa je z Novim filharmoničnim orkestrom iz Londona pripravil izvedbo 1. in 3. simfonije. Eden izmed dirigenti obeh uprizoritev „Fidelio“ je dr. Karl Pempelfort: pod njegovo taktirko bodo peli Ingrid Blöner, Lucia Popp, Donald Grobe in Franz Crass.

Posebna privlačnost sta v Bonnu občasni razstavi „Instrumenti v Beethovnovem času“, pa druga s prikupnim naslovom „Romantična dežela ob Renu“. Pa tudi dokumentarni film o življenju in delu genija iz Bonna znova privablja množice domačinov in tujcev.

Kot smo že pisali, se je festival začel 2. maja, nadaljeval pa z drugim delom od 12. do 26. septembra; tretji, sklepni del in višek pa bo trajal od 11. do 17. decembra. Sodelujejo takšni svetovni muzikantje, kot sta Leonard Bernstein in Mjstislav Rostropovič, dirigenta; pianist Svjatoslav Richter pa Filharmonični orkester iz Leningrada. Od pianistov pa Wilhelm Kempf, ki je že nastopil s celotnim ciklom Beethovnovih klavirskih sonat, Arturo Benedetti-Michelangeli, Emil Gilels, Geza Anda, Friedrich Gulda, Andor Foldes, Bruno Leonardo Gelber iz Argentine, pa tudi Jorg Demus, ki svoj koncert izjava na starem Beethovnovem klavirju. Od violinistov pa poleg prej omenjenih nastopajo še Wolfgang Schneiderhan in Zino Francescatti, pa čelist Pierre Fournier; od pevcev pa so prišli v Bonn Agnes Giebel, Wilma Lipp, Gundula Janowitz, Maureen Forrester, Kerstin Meyer, Dietrich Fischer-Dieskau, Waldemar Kmentt in Ludvik Spiess.

Za 200-letnico Beethovnovnega rojstva so Nemci izdali celotni mojstrov glasbeni opus na ploščah. Vsa glasbena bogatija je zbrana ne 72 ploščah (12 zvezkov). Izvajalci: dirigenti, orkestri, instrumentisti in solisti ter zbori so med najboljšimi, kar jih je danes v interpretaciji Beethovnov glasbe.

VSE PODPORNE ČLANE VABIMO, DA SKORAJ PORAVNAJO SVOJ
ČLANSKI PRISPEVEK ZA DELOVNO OBDOBJE 1970-1971, KI
JE ZA ARGENTINO 30 PESOV (3000 STARIH), ZA VSE DRUGE
DEŽELE PA 10 DOLARJEV. - PODPRITE NAŠE DELO, ROJAKI!

SLOVENSKA GLEDALIŠKA TVORNOST...

- sklep -

Od teh v krstni predstavi. Uprizorili bodo mladinsko igro D. Gorinška „Silni bič“, Trdinovega „Petra in Pavla“ kot musical v priredbi Jožeta Čara, pa Žarka Petana „Ukradeni igro“. Od tujih avtorjev pa so zastopani: V. M. Tekeri - Josef Per „Prstan in vrtnica“, Jules Verne „V 80 dneh okoli sveta“, Jevgenij Švarc „Snežna kraljica“ (dramatizacija); Jirij Bredečka „Ilimonada Joe“ (dramatizacija), pa Milan Sečurovič „Tragedija neke metle“. Od lanskih del bo na sporedu: W. Busch „Cipek in Capek“, Carlo Goldoni „Sluga dveh gospodov“ in Charles Dickens „Oliwer Twist“ (dramatizacija D. Mlakarja). Od devetih del bo gledališče po posvetu s pedagogi izbralo troje iger za osnovnošolski abonma, za mladinskega pa dvoje iger.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE v Trstu praznuje letos 25-letnico delovanja. V tej zamejski slovenski kulturni inštituciji se zdaj potegujejo za to, da se gledališče v smislu italijanske zakonske ureditve spremeni v javno ustanovo. Nova pokrajinska uprava na Tržaškem je prevzela sklic prvega upravnega sveta Slovenskega gledališča v Trstu. Ta seja naj predstavlja tudi začetek „Slovenskega stalnega gledališča“, kakor naj se v bodoče tržaško slovensko gledališče imenuje. Prvi upravni svet naj je bil sklican za začetek oktobra: v njem naj bo 11 članov Društva slovenskega gledališča ter trije predstavniki javnih ustanov, vsi Slovenci. S tem bi bili v precejšnji meri rešeni tudi finančni problemi slovenskega gledališčenja v Trstu, saj bodo dotacije redno dotekale tudi iz italijanskih virov. Ravnatelj gleda-

lišča Filibert Benedetič je zatrdil, „da brez takšne ureditve, ki bo Slovensko stalno gledališče postavila v vrsto z drugimi italijanskimi kulturnimi inštitucijami, ni mogoče misliti na realizacijo celotnega gledališkega programa, niti na normalen potek sezone 1970-1971“.

10. oktobra letos se je ta sezona tudi uradno začela. Spored obsega: L. N. Tolstoj „Moč teme“, v režiji J. Babiča; s to predstavo tržaški Slovenci praznujejo 25-letnico gledališkega dela po zadnji vojni in se spominjajo 50-letnice, kar so jim fašisti 1920 požgali Narodni dom. Sledile bodo: Ludwig Holberg „Jeppe s hriba“, Vandot-Moder „Kekec“, Miguel A. Asturias „Torotumbo“, Dominik Smole „Antigona“. Dramaturg Boris Košuta se dogovarja za krst dveh slovenskih novitet: Boris Pahor s tekstom iz naše najnovejše zgodovine; pa Sergij Verc z igro „Ko luna škili z desnim očesom in jaše veliki voz“. Od italijanskih del je na sporedu Vitaliano Brancatti „Raffaele“. Mislijo tudi na Dürrenmattovo dramo „Play Strindberg“ (parafraza na Strindbergov „Mrtvaški ples“), pa na Branka Nušića komedijo „Kaj bodo rekli ljudje“. Med režiserji se bo Tržačanom predstavil prvič Mile Korun z režijo Smoletove „Antigone“. Poleg Babiča bosta režirala še Mario Uršič in Adrijan Rustja.

Tržaški gledališčniki imajo letos v načrtu 170 predstav, pripravljajo pa tudi vrsto gostovanj po Sloveniji. Italijansko veleposlaništvo v Beogradu pa jih je povabilo, naj bi skupno s tržaškim Teatro Stabile nastopili v beograjskem gledališču Atelje 212 s Silonejevo „Prigodo ubogega kristjana“, ki je lani žela tolikšen uspeh.

knjige knjiige knjige

INTERVJU S PREVAJALCEM POEMA MARTIN FIERRO

Ugledni buenoiarski dnevnik "La Nación", za dnevnikom "La Prensa" med največjimi v Južni Ameriki, je v svoji nedeljski prilogi "Revista" 27. septembra 1970 (str. 43) objavil celostanski intervju svojega literarnega reporterja Roberta Bensaya s pesnikom slovenske pesniške verzije argentiskega poema "Martín Fierro" dr. Tinotom Debeljakom.

Za naslovom "Otro cantar para Martín Fierro: Acaba de editarse en nuestro país una traducción al esloveno del gran poema gauchesco" urednik literarne strani omenjene revije obsežno podaja pregled prevajalčevega prizadevanja za vreden pesniški prenos slovite pesnitve José Hernández na slovenski Parnas; pesnitev bo čez dve leti doživela stoletnico nastanka. Intervjuju je pridana tudi fotografija prevajalca dr. Debeljaka in faksimile ovitka monumentalne slovenske izdaje z reliefom kiparja Franceta Ahčina in v opremi arh. Jureta Vombergarja.

- V Clevelandu je ZSPB Tabor izdala četrto knjigo Matice mrtvih. Knjiga popisuje najstrahotnejše obdobje v največji slovenski zgodovini: vračanje in množičen pokol vojakov slovenske narodne vojske in številnih civilistov leta 1945 iz Vetrinja na Koroškem v Jugoslavijo.

- Državna založba v Ljubljani pripravila monumentalno delo "Slovenski impresionisti". Knjiga bo obsegala 212 strani velikega formata. V njej bodo reprodukcije najpomembnejših del, ki jih ustvarili slovenski mojstri impresionisti Jakopič, Jama, Grohar in Stern. Uvod je napisal in podobe izbral dr. F. Stele. Barvne reprodukcije je natisnilo grafično podjetje v Milanu. Knjiga bo izšla v več svetovnih jezikih.

- Izšla je nova knjiga Janka Kosa "Prešeren in evropska romantika".

- Pri založbi EMECE v Buenos Airesu je v odličnem španskem prevodu izšel najnovejši roman Grahama Greenea "Potovanja z mojo teto", ki ga je svetovna literarna kritika sprejela ob izi-

du pred meseci v Londonu z deljenimi čustvi, četudi je na evropskem knjižnem trgu brž postal best-seller.

- Carmen Laforet, španska pisateljica, ki je leta 1945 zaslovela z romanom "Nada" (1955 je izšel pri Državni založbi v Ljubljani slovenski prevod z naslovom "Praznina"), je zdaj objavila obsežno knjigo "La niña y otros relatos", kjer je zbrala vse svoje pripovedno delo med leti 1945 in 1955. Doma iz Barcelone (1921) je otroštvo in mlada leta preživljala v Las Palmas na Kanarih. Zadnji njen roman "La insolación" je izšel 1967.

- Pri francoskih založbah so začela izhajati prva literarna dela nove knjižne sezone. V pripovedništvu je zbudil pozornost novi roman J. M. G. Le Clézioja "La Guerre". Ne manjšo pozornost vzbuja tudi 13 še neobjavljenih pesmi in tri drame pisatelja Borisa Viana, ki je umrl 1959. Izšla je tudi krajša, francosko pisana povest Samuela Becketta "Le Dépeupleur", pa roman François Nourissierja "La Creve". V pesništvu je pobudila precej pisanja pri kritikih pesniška zbirka "Ranga", nekakšen kolektiven poem štirih avtorjev, ki so: Octavio Paz, Eduardo Sanguinetti, Jacques Roubaud in Charles Tomlinson. Pesnik Patrice de la Tour du Pin najavlja zbirko "En ce temps-ci". Pripravlja se tudi francoski prevod pesmi pred meseci umrlega nemškega pesnika Paula Celana. Najavljena so Marcela Prousta "Pisma"; 4. zvezek "Spominov" generala de Gaulla; 2. zvezek "Spominov" André Mauroisa, pa literarni sveženj "Souvenirs épars", ki ga je napisal Jules Romains.

- Pisateljica Françoise Sagan je dala gledališču novo dramo "Un piano dans l'hérbe" (Klavir v travi), o kateri je režiser Barsaq zatrdil: "Slog Françoise Sagan je zdaj požlahtnjen z rahlo tenjo melanholije". Drama obravnava poskus vračanja v preteklost: po dvajsetih letih se skupina mladostnih prijateljev loti oživljanja počitnic, ki so jih nekoč skupno preživljali. "Leodor je svojo dušo ohranil otroško nepokvarjeno, bo izšel zmagovit iz te nevarne preskušnje," je zapisala pisateljica. Pred desetimi leti je Saganova

uprizorila svoj dramatski prvenec "Grad na švedskem", pozneje pa so igrali njene "Les violons parfois" (Včasih violine) in še nekatere druge igre.

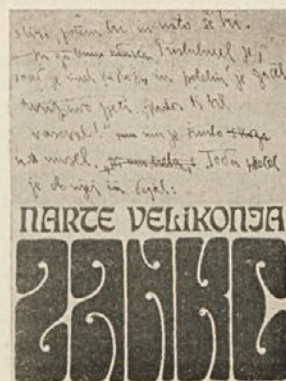
- Albanija prav gotovo ni poznana v svetu po svoji književnosti. Pa je vendar njen sodobni pisatelj Izmail Kadare uspel s francoskim prevodom svoje romana "General mrtve armade" in zbudil z njim pozornost literarne kritike. Prevod je izšel pri Michelu v Parizu. Roman obravnava laško-albansko vojno iz leta 1938 in dogodke po njej. Po dvajsetih letih pa pride iz Italije v Albanijo posebno odposlanstvo z nalogom, da izkoplje ostanke tisočev padlih laških vojakov in jih prenese na skupno grobišče v Italiji. A že po nekaj dneh se zazdi, kot da se je že pozabljen vojna znova vrnila: iz odkopavanja kosti mrtvih vstajajo tudi kosi preteklosti. Nova delegacija, ki se je pridružila prejšnji, stvari še bolj zamota. Slednjič se izkopavanje kosti v vojni padlih vojakov sprevrže v divji beg in poraz, kot ga je laška armada utrpela 1940 in 1941 v spopadu z grško vojsko v albanskih gorah. Pariška kritika opozarja na izreden pisateljski talent.

- V Združenih državah je umrl pisatelj svetovnega merila John Dos Pasos. Njegovo najslovitije delo je trilogija "USA - 42 vzporednik" (1930); "1919" (1932) in "Veliki denar" (1936). Idejno je bil dolga leta levičar. V zadnjih letih pa se je nagibal k desnici. Omenjena trilogija predstavlja pravo fresko Združenih držav med obema vojnami. Za pisanje se je poslužil tehnike radijskega poročanja, ki ga je bil več kot časnikar in dopisnik raznih ameriških listov. Sartre ga je nekoč nazval "največji pisatelj naših dni". Dos Pasos je na francoskega ekzistencialista močno vplival, kar je očitno v Sartrovem delu "Ceste v svobodo". V mladih letih je bil prostovoljec na republikanski strani v španski državljanski vojni, v zadnjem času pa je odločno zagovarjal ameriški vojaški poseg v Vietnamu, Nixonovo politiko in republikansko stranko. Njegov prvi roman, ki je vzbudil pozornost ameriške kritike in našel velik odziv med bralci, je "Manhattan Transfer". John Dos Pasos se je rodil v Chicagu 1896.

VREDNO
KNJIŽNO
DARILO

narte velikonja
ZANKE
zbirka novel

opremil arhitekt jure vombergar

Knjigo lahko kupite pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu, ali pri njenih poverjenikih v Argentini in po svetu.

Prodajna cena je 1000 in 1200 pesov, ali 4 dolarje.

Založba Slovenske kulturne akcije

okno v svet

• Forma Viva je slovensko kiparsko združenje, organizacija, ki pospešuje kiparsko ustvarjanje na prostem. Konec avgusta letos je ta umetniška ustanova, ki je nastala v Kostanjevici ob Krki, slavila deset let življenja. V teh desetih letih je v Sloveniji v njenem okrilju ustvarjalo 130 kiparjev iz 22 dežel z vseh petih kontinentov. Navadno ustvarjajo umetniki v poletnih mesecih, julija in avgusta. Dela kiparjev vkomponirajo v urbanistično okolje mesta, kjer kiparji ustvarjajo. Letos so v Kostanjevici ob desetletnem jubileju te svojske umetniške ustanove delali: 2 Japonca, 2 kiparja iz Jugoslavije, 1 Nemec in 1 Švicarka. Doslej je pri Formi vivi v Sloveniji poleg jugoslovanskih kiparjev sodelovalo največ japonskih. Ugled slovenske Forme vive je v svetu precejšen. Značilno je, da umetniki, ki so doslej s svojimi deli sodelovali v njenem okviru, doživijo po vrnitvi v lastni deželi močno uveljavitev in se navadno vzpno v sam vrh tamkajšnje umetniške elite. Spomenike slovenske Forme vive na prostem obišče letno blizu 50 tisoč obiskovalcev.

• Ob Ižanski cesti pri Ljubljani so na prostoru, ki ga domačini zovejo Veliko mostišče, slovenski arheologi s študentovskimi ekipami odkrili letos poleti neolitsko leseno vodno pregrado iz dni koliščarjev in mostiščarjev. Najdišče je dragocen člen v raziskovanju kulturnih sledi na Ljubljanskem barju.

• 4. septembra je bil pokopan François Mauriac. Pokojni akademik in Nobelovec je bil deležen časti „državnega“ pogreba. Katafalk so postavili pred Francoskim inštitutom na Quai de Conti. Svečanosti je predsedoval predsednik vlade Jacques Chaban-Delmas. V imenu vlade je na pogrebu govoril minister za kulturo Edmond Michelet, v imenu Akademije pa se je od Mauriaca poslovil akademik Pierre Gaxote. Od francoskih pisateljev je bil po drugi svetovni vojni deležen najvišje časti državnega pogreba samo pesnik Paul Valéry leta 1945. Deset let pozneje so Paula Claudela pokopali le s „slavnostnim“ pogrebom. Z „državnim“ pogrebom so bili počaščeni poleg Valéryja le maršala Leclerc in Lattre de Tassigny, znanstvenik Frédéric Joliot-Curie, pa politik Edouard Herriot.

• V Švici je prejšnji mesec v visoki starosti umrl sloviti nemški pisatelj Erich Maria Remarque, ki je po prvi vojni zaslovel z romanom „Na fronti nič novega“.

• Med novejšimi afriškimi pesniki je na prvem mestu Chicaya U Tamas'i. Francoski založnik P. J. Oswald je izdal pesnikovo najnovejšo zbirko „Arc Musical“, kjer je objavil tudi že prej natisnjeni pesniški ciklus istega avtorja „Epitomé“. Nova zbirka obseže zvečine še neobjavljene pesnikove stvaritve. Prejela je prvo nagrado na Svetovnem festivalu črnske poezije. Hkrati pa

je pri isti založbi izšel tudi ponatis že pokupljenih prejšnjih pesnikovih zbirk „Le matvais sang“, „Feu de Brousse“ in „A troche-coer“.

• Artur London, češki politični pisec knjige „Priznanje“, kjer popisuje ječo in sodbo, ki ga je zatela ob slovitom Slanskiem procesu v petdesetih letih, je zdaj izgubil češko državljanstvo, obdolžen, da je „škodil koristim češko-slovaške socialistične republike“ z objavo omenjene knjige; s knjigo, da je samo še poglobil svoje protisovjetske in protisocialistične težnje... Vse to, pravi izjava praškega notranjega ministrstva, je pa še povečala ekranizacija knjige. Odvzem državljanstva je samo logičen zaključek divje gonje proti Londonu, ki ga uradna politika znova dolži premnogih „grehov“, zaradi katerih so mu v omenjenem procesu pred leti naložili dosmrtno ječo, četudi je bil pozneje rehabilitiran. London živi zdaj v Parizu.

• Veliko pozornost, navdušen sprejem pri občinstvu in vsa priznanja strokovne kritike uživa v Buenos Airesu razstava Ruskih ikon, iz privatne zbirke Paule Königsberg. Razstava je v državni galeriji za dekorativno umetnost.

• Letošnji berlinski gledališki festival se je začel 20. septembra in je trajal do 6. oktobra. Obsegel je 10 predstav z nemškimi in inozemskimi gledališkimi skupinami. Francozi so igrali Racinovo „Berenice“, Newjorčani „protestno“ muzikalno komedijo „Stomp“, Teatro Libero iz Italije najboljši letošnji evropski gledališki dosežek „Orlando Furioso“, Nemci pa Lenzove „Vojaške“, Brechtovo dramatisacijo Gorkijeva romana „Mat“, Hochhouthove „Gverilce“, pa novo Peter Hacksovo režijo „Henrika IV“. Festival dopolnjujejo koncerti, razstave, operne predstave in baleti.

• Kakih petdeset svetovnih osebnosti je na odbor Nobelove nagrade Švedske akademije znanosti in umetnosti naslovilo poziv, naj se letošnja Nobelova nagrada za literaturo podeli ruskemu pisatelju Aleksandru Solženicinu. Med podpisniki so pokojni Fr. Mauriac, J. Chastenot, René Clair, V. D'Ormesson, P. H. Simon, R. Aron in Gabriel Marcel. Pobuda za ta poziv je prišla od Association Art et Progress. Podpisniki so prepričani, da se bodo pozivu pridružili še drugi svetovni kulturniki za priznanje pisatelju svobodne misli znanemu tudi na zahodu po romanih „V prvem krogu“ (izšel doma tudi v slovenščini) in „Oddelek za raka“, danes v svoji ruski domovini zapostavljan, preganjan in zamočen, ker se je postavil za svobodo umetniškega ustvarjanja in za demokratizacijo v Sovjetski zvezi.

• Rolf Hochhuth, ki je vzbudil pozornost in poplavo polemik z diskutiranimi dramami „Namestnik“ in „Vojaki“ -

v prvi se znaša nad Pijem XII., češ da se med zadnjo vojni ni zavzel za Jude...; v drugi pa nad Churchillom, katerega dolži umora poljskega generala Sikorskega in bombardiranja evropskih mest... - je uprizoril in v knjigi izdal novo dramsko delo z naslovom „Gverilci“. Krstna predstava je bila v državnem gledališču v Stuttgartu.

• Na Dunaju je María Casares, danes prva igralka pariške klasične igralske šole, s Sami Freyem uprizorila v krstni predstavi v francoščini dramo „Le borgne est roi“ (Enooki je kralj), katere avtor je moderni mehiški dramatik Carlos Fuentes. S to dramo, ki jo režiral v Parizu živeči argentinski režiser Jorge Lavelli, sta omenjena igralca nastopila že prej tudi na avinjon-skem festivalu letos. Zanimiva je problematika konflikta te drame: Edini osebi, Donata in Duc, gospa in njen služabnik, sta ujeta v ruševinah podrte hiše. Oba sta slepa, a drug o drugem misli, da nasprotnik ni slep. Dramatična vzpetina in razplet nakazujeta pot, ki jo z vsemi konflikti in zgodami hodi vsak od obeh igralcev, da slednjič spozna, kako je protigralcem dejansko tudi slepec. Gledališka kritičarka na Dunaju Simone Benmussa je ob dunajski predstavi ugotovila: „Če je Donata hkrati Eva, mitična boginja, dekadencija evropske civilizacije, pa je v njej tudi nekaj vilinskega, nekaj vampirskega, nekaj hollywoodskega zvezdnitva, tudi v dekadenci... Če je Duc služabnik, ljubimec, brat, mož, Adam, je pa v njem hkrati tudi nekaj mesijanskega, nekaj božanske prisotnosti, ki vnaša resnično stvarnost prav zavoljo njene odsotnosti.“

darovi

N. N., Slovenija, 20 dolarjev
Peter Mohor, Avstrija, 500 šilingov
Otmar Mauser, Kanada, 16.40 kanadskih dolarjev
Janez Muhič, Kanada, 2 kan. dalarja
dr. Marjan Zajc, Argentina, 20 pesov
podporna članarina 1970
Magdalena Bondarenko, Argentina, 30 pesov
Rudolf Drnovšek, Argentina, 30 pesov

vsí darovi iz Argentine so navedeni v novi valuti

CORREO ARGENTINO SUUC. 6	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6226
	R. P. I. 953701

ROJAKI! VAŠA GMOTNA OPORA SLOVENSKI
KULTURNI AKCIJI BO DOKAZ VAŠE LJUBEZNI
DO SLOVENSKE KULTURE V SVOBODI!